

بررسی چگونگی استفاده پژوهشگران از مجلات الکترونیکی، پایگاه‌های اطلاعاتی و خدمات Alert مطالعه موردی: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی

دکتر نجلا حریری^۱
فرزانه فضلی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۲/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۷/۱۹

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف آگاهی از چگونگی استفاده اعضای هیات علمی از پایگاه‌های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی و همچنین خدمات Alert قابل دسترس از طریق وب سایت کتابخانه دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی اجرا شده است. **روش:** روش پژوهش، پیمایشی توصیفی و ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه ای است که در بین نمونه ای هدفمند متشکل از ۹۲ نفر از اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی که بنا به اظهار خود از خدمات Alert استفاده می‌کنند، توزیع گردید.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که ۵۲/۲ درصد نمونه پژوهش، جستجو و دسترسی به مقالات را از پایگاه اطلاعاتی PubMed آغاز می‌کنند و مراجعه به موتورهای کاوش، دومین گزینه و پایگاه‌های اطلاعاتی مورد اشتراک دانشگاه سومین گزینه آن‌ها برای شروع کاوش است. ۴۶/۷ درصد از اعضای هیات علمی ۲-۳ صفحه از نتایج بازیابی را مرور می‌کنند. بر اساس سایر یافته‌ها، عدم وجود پیوند به متن کامل برخی مقالات از جمله مشکلات مهم در استفاده از مقالات آنلاین است و ۹۰/۲ درصد کاربران در مشاهده مقالات، فرمت PDF را ترجیح می‌دهند. مهم ترین دلیل استفاده اعضای هیات علمی از خدمات Alert، اطلاع از مقالات جدید در زمینه علمی مورد نظر، و اولین اقدام آن‌ها پس از دریافت Alert، مطالعه چکیده مقاله است. دسترسی به اصل مقالات از طریق مجلات مورد اشتراک دانشگاه انجام می‌شود.

نتیجه‌گیری: از آن جا که PubMed نقطه شروع کاوش‌های علمی اکثریت نمونه مورد پژوهش در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی است و پایگاه‌های اطلاعاتی مورد اشتراک دانشگاه در وهله سوم یعنی پس از موتورهای کاوش عمومی مورد مراجعه کاربران قرار می‌گیرند، شناساندن و آموزش پایگاه‌های مورد اشتراک دانشگاه به عنوان یک اقدام ضروری، می‌تواند در بهره‌وری هزینه صرف شده برای این پایگاه‌ها نقش مؤثری داشته باشد. خدمات Alert نیز در صورتی که از طرف کتابخانه به اعضای هیات علمی معرفی و سودمندی آن توجیه شود، موجب اطلاع بهنگام کاربران از جدیدترین مقالات مورد نیاز آن‌ها خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: مجلات الکترونیکی، پایگاه‌های اطلاعاتی، خدمات Alert، اعضای هیات علمی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی

مقدمه و بیان مسأله

دگرگونی اساسی در شیوه دسترسی به اطلاعات علمی و مجلات تخصصی در طی دو دهه گذشته که تابعی از رشد سریع تولیدات علمی در زمینه‌های مختلف دانش بوده است، در عین حال که سهولت و سرعت دستیابی را برای کاربران به ارمغان آورده

۱- دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران nadjlahariri@hotmail.com

۲- کارشناس ارشد کتابداری و کتابدار دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کرمانشاه farzanehiri@yahoo.com

است، شیوه فراهم آوری منابع برای کتابخانه‌ها را نیز دگرگون ساخته، اشتراک پایگاه‌های اطلاعاتی آنلاین و مجلات الکترونیکی را جزو برنامه‌های اصلی فراهم آوری کتابخانه‌های دانشگاهی قرار داده است.

نشر دیجیتالی در مقایسه با نظام چاپی سابق، پیشرفت نویدبخشی در جهت تأمین نیازهای اطلاعاتی کاربران است (بی وهام^۱، ۲۰۱۰). از آن جا که هدف اصلی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، دسترس پذیر ساختن منابع اطلاعاتی مورد نیاز پژوهشگران است، این مراکز همگام با رشد سریع فناوری رایانه و ارتباطات، جدیدترین فرآورده‌های اطلاع‌رسانی مانند پایگاه‌های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی را با صرف هزینه‌های گزاف برای کاربران خود دسترس پذیر می‌کنند. وجود این گونه امکانات در محیط‌های دانشگاهی، به طور طبیعی نحوه دسترسی کاربران به اطلاعات علمی را دگرگون نموده است. در حال حاضر استفاده از مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی، شیوه غالب دسترسی به اطلاعات است و چنان که برخی پژوهش‌ها از جمله دوگروت و دورش^۲ (۲۰۰۱) تأیید کرده اند، استفاده از مجلات الکترونیکی نسبت به مجلات چاپی افزایش قابل ملاحظه ای یافته است و وجود مجلات آنلاین حتی موجب کاهش امانت بین کتابخانه‌ها شده است.

علاوه بر دسترس پذیری مجلات الکترونیکی، اشاعه‌گزینشی اطلاعات از جمله خدماتی است که به طور گسترده توسط کتابخانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی ارائه می‌شود. رویکرد سنتی اشاعه‌گزینشی اطلاعات آگاهی‌رسانی کتابداران به کاربران بود. با توجه به تولید حجم انبوه اطلاعات و اهمیت عامل زمان برای پژوهشگران و نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان در قبال اشاعه اطلاعات، تدبیر ابزار و امکاناتی که بتواند اطلاعات را به صورت‌گزینش شده در اختیار کاربر قرار دهد، یک ضرورت است (بلکین و کرافت^۳، ۱۹۹۲). در گذشته‌ای نه چندان دور برای دسترسی به دانش تولید شده در یک حوزه موضوعی خاص، یک پژوهشگر نیازمند دسترسی به امکانات و تجهیزات ویژه‌ای مانند امروز نبود. حداکثر، دسترسی به منابع یک مجموعه و بهره‌گیری از دانش یک متخصص، نیاز وی را مرتفع می‌ساخته است. اما امروز دانش دارای ویژگی‌هایی است که مواجهه با آن را برای پژوهشگران مشکل نموده و ابزارهای ویژه‌ای را می‌طلبد. اطلاع‌رسانی‌گزینشی حرکتی هدفمند و کاربرمدار است که با توجه به نیازها و مقتضیات زمان شکل گرفته است. هدف اصلی آن پاسخگویی ویژه و دقیق با توجه به نیازهای کاربران اطلاعات است (جعفری‌گلو، ۱۳۸۰). یانگ^۴ (۱۹۸۳) اشاعه‌گزینشی اطلاعات را چنین تعریف می‌کند: "خدمتی که توسط کتابخانه‌ها و سایر مراکز اطلاعاتی برای اطلاع دوره ای کاربران از انتشارات جدید، در ارتباط با موضوع مورد نظر کاربر ارائه می‌گردد". در راستای نیل به اهداف در اشاعه‌گزینشی اطلاعات، اقدامات زیادی صورت گرفته که از جمله آخرین اقدامات در این زمینه Alert است. خدمات Alert بنا به تعریف کتابخانه‌های ایالت پن^۵ (۲۰۰۷) نوعی نام کاربری در پایگاه اطلاعاتی است که به طور خودکار اطلاعات را در خصوص استنادات جدید و فهرست مطالب از طریق پست الکترونیک ارسال می‌کند.

خدمات Alert که در زمره خدمات اشاعه‌گزینشی اطلاعات است، به شکل‌های زیر ارائه می‌شود: (۱) فهرست مندرجات (TC): ارائه فهرست مندرجات هر مجله جدید که ناشر یا فروشنده خدمات برای عضو مورد نظر خود ارسال می‌کند؛ (۲) Alert جستجو (SA): ارائه منابع جدید در زمینه موضوعی مورد علاقه کاربر، از طریق جستجو در میان لیست منابع یک پایگاه اطلاعاتی خاص؛ (۳) Alert استناد (CA): ارسال مقالاتی که به مقاله مورد نظر کاربر استناد کرده اند (دانشگاه تکنولوژی کونینزلند^۶، ۲۰۰۷).

با توجه به گسترش روز افزون علم پزشکی نیاز ویژه ای به استفاده از دستاوردهای جدید علمی و تحقیقاتی و ارتباط با مراکز تخصصی از طریق اینترنت و فناوری‌های اطلاعاتی-ارتباطی برای کارکنان این حرفه احساس می‌شود. با توجه به اینکه اطلاع‌رسانی به جامعه پزشکی از جمله وظایف کتابخانه‌های مراکز آموزشی-درمانی است، لذا مسئولین امر باید در ارتقای میزان دسترسی و اطلاع‌رسانی بهینه به این دسته از متخصصان تلاش نمایند (تمجید و رضایی شریف آبادی، ۱۳۸۹). در واقع نیز دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی آنلاین و استفاده از این امکانات در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش پزشکی در دهه گذشته کاملاً متداول بوده و روندی رو به رشد داشته است. دوگروت و دورش (۲۰۰۳) افزایش استفاده از پایگاه‌های آنلاین به ویژه پایگاه‌های متن کامل مقالات را گزارش کردند. یافته‌های این پژوهشگران نشان داد که بیش از نیمی از اعضای هیات علمی و دانشجویان پزشکی به طور هفتگی

1- Bae and Hahm

2- De Groote and Dorsch

3- Belkin and Croft

4- Young

5- Penn State Libraries

6- Queensland University of Technology

و در برخی موارد به صورت روزانه از پایگاه اطلاعاتی مدلاین قابل دسترس در یک سایت منطقه ای دانشگاه ایلینویز استفاده کرده، اکثر اطلاعات مورد نیاز خود را با کاوش از این پایگاه کسب می‌کنند.

بسیاری از عرضه کنندگان پایگاه‌های اطلاعات علمی پزشکی نیز به منظور کاربرمدار نمودن خدمات اطلاعاتی خود امکانات مختلفی برای کاربران خود فراهم می‌کنند. اغلب این پایگاه‌های اطلاعاتی، نمایه‌های مجلات الکترونیکی و وب سایت‌های تخصصی، این خدمات را تحت عنوان Alert ارائه می‌کنند تا کاربر با عضویت در آن و مشخص نمودن زمینه موضوعی مورد علاقه خود، از آخرین تولیدات علمی و استنادات در آن زمینه آگاه شود. این عمل با توجه به سیاست مدیران هر پایگاه اطلاعاتی می‌تواند روزانه، هفتگی و یا ماهانه باشد و حاصل کار به پست الکترونیک فرد ارسال می‌شود. محقق می‌تواند پس از بررسی اطلاعات فرستاده شده از طریق Alert نسبت به دریافت متن کامل مقالات مورد نیاز خود اقدام نماید. این خدمات اقدام مؤثری در جهت جلوگیری از اتلاف وقت و سردرگمی کاربر در میان انبوه اطلاعات است.

اعضای هیأت علمی در حوزه‌های علوم پزشکی از اصلی‌ترین مخاطبان کتابخانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی بوده، سرمایه گذاری‌های زیادی برای تهیه منابع اطلاعاتی مورد نیاز آن‌ها اعم از پایگاه‌های اطلاعاتی و مجلات الکترونیک انجام می‌شود. در علوم پزشکی اهمیت روزآمد بودن و صحت اطلاعات بر کسی پوشیده نیست، لذا برنامه ریزی برای دسترس پذیر نمودن اطلاعات علمی از طریق اشتراک و فراهم کردن امکان استفاده کاربران از پایگاه‌های اطلاعات علمی همواره در دستور کار مدیران و سیاست گذاران بهداشت و درمان کشور قرار دارد. تهیه کنندگان این پایگاه‌ها نیز به منظور بهره مندی بیشتر کاربران، ابزارهایی را در این منابع تعبیه می‌کنند تا رضایت کاربران را با توجه به نیازمندی‌هایشان جلب نمایند. بدیهی است که تهیه و دسترس پذیر ساختن منابع اطلاعاتی معتبر و روزآمد، در عین حال که شرط لازم برای رسیدن به اهداف آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌هاست، بدون ارزیابی چگونگی بهره مندی کاربران از این امکانات، اقدامی ناقص خواهد بود و چنان که بی وهامم (۲۰۱۰) تأکید می‌کنند، بررسی چگونگی استفاده از این پایگاه‌های اطلاعاتی، در راستای تحقق اهداف کاربران امری ضروری محسوب می‌شود.

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی نیز با ارایه امکانات لازم در جهت دسترس پذیری پایگاه‌ها و مجلات الکترونیکی، شرایط لازم برای دسترسی به اطلاعات علمی مورد نیاز اعضای هیأت علمی را فراهم نموده است. اما چنان که پیشتر اشاره شد، تهیه این منابع به تنهایی متضمن تحقق نتیجه مطلوب در رابطه با استفاده و بهره وری مناسب این امکانات نخواهد بود. در این پژوهش قصد بر آن است که چگونگی استفاده اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی از مجلات الکترونیکی، پایگاه‌های اطلاعاتی و خدمات Alert مورد بررسی قرار بگیرد، این مطالعه مجلات الکترونیکی و پایگاه‌هایی را شامل می‌شود که از طریق وب سایت کتابخانه دانشگاه در دسترس پژوهشگران قرار دارد.

سوالات پژوهش

۱. نحوه دسترسی و استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی از مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی چگونه است؟
۲. دلایل و نحوه استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در استفاده از خدمات Alert کدام است؟
۳. مشکلات احتمالی پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در استفاده از مجلات الکترونیکی، پایگاه‌های اطلاعاتی و موتورهای کاوش چیست؟

پیشینه‌ها

مطالعه سلاجقه (۱۳۸۹) با عنوان "بررسی میزان رضایت از مراکز اطلاع رسانی، مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی، و رابطه آنها با سن، جنس و رتبه علمی اعضای هیات علمی" نشان داد که استفاده از مجلات الکترونیکی بیش از مجلات چاپی است و بیشترین استفاده برای دستیابی به مدرک در درجه اول از کتابخانه‌های دیجیتال، در درجه دوم از هر دو کتابخانه و در درجه سوم از کتابخانه‌های چاپی به تنهایی به عمل می‌آید. بر اساس یافته‌های پژوهش، اعضای هیات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی از پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس خود رضایت دارند. از دیگر یافته‌های این پژوهش، وجود رابطه بین سن و استفاده از مجلات الکترونیکی، سن و استفاده از مراکز اطلاع رسانی، سن و رضایت از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی، و نبود رابطه بین رتبه

علمی و استفاده از مجلات الکترونیکی، و رتبه علمی و رضایت از پایگاه‌های الکترونیکی تخصصی، و وجود رابطه بین رتبه علمی و استفاده از مراکز اطلاع‌رسانی است. معیارهای استفاده از منابع الکترونیکی توسط اعضای هیات علمی به ترتیب اولویت عبارتند از: ارتباط با موضوع، روز آمد بودن، دستیابی راحت، اعتبار منابع الکترونیکی، و در دسترس بودن منابع. از پایگاه‌های اطلاعاتی استفاده زیادی می‌شود که بیشترین استفاده از مدلاین صورت می‌گیرد.

پژوهش انجام شده توسط تمجید و رضایی شریف آبادی (۱۳۸۹) حاکی از آن است که میزان استفاده دستیاران پزشکی از پست الکترونیک (۴۸/۶ درصد)، خدمات دیجیتال مثل PDA (۴۷ درصد)، فناوری Athens (۴۴/۷ درصد)، فناوری RSS (۳۸/۵)، فناوری Alert (۳۵/۸ درصد)، وبلاگ (۳۵/۲ درصد)، پیام کوتاه (۳۳ درصد)، استفاده از Podcast (۳۲/۹ درصد) و گفتگوی الکترونیکی (۳۱/۲ درصد) است. سایر یافته‌ها نشان داد که دسترسی آسان و بدون محدودیت زمانی و مکانی به اطلاعات مورد نیاز، میزان تنوع و روز آمد بودن منابع، وجود نیروهای متخصص در طبقه بندی و انتقال اطلاعات تخصصی، مستند بودن و قابلیت ردیابی اطلاعات نقش تعیین کننده ای در انتخاب نوع فرایند جستجوی اطلاعات دارند.

بهادرانی (۱۳۸۱) در بررسی دانش، نگرش و عملکرد اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پیرامون کاربرد رایانه و شبکه اینترنت به این نتیجه رسید که ۹۷/۳ درصد از اعضای هیات علمی به نقش مهم یادگیری رایانه در ارتقاء فعالیت‌های دانشگاهی خود، و ۹۸/۷ درصد آنان به نقش اینترنت در فراهم آوری دسترسی سریع و آسان به اطلاعات جدید علمی اعتقاد دارند. ولی ۲۲ درصد استفاده از مجلات چاپی را به مجلات الکترونیکی آنلاین قابل دسترس در سایت اینترنتی دانشگاه ترجیح می‌دادند. میانگین دانش اعضای هیات علمی که نشانگر مهارت آنها در استفاده از کامپیوتر، نرم افزارهای رایج، پست الکترونیک و جستجوی مقالات در بانک‌های اطلاعاتی و مجله‌های آنلاین و... می‌باشد، $10/84 \pm 5/5$ از ۲۰ محاسبه گردید. همچنین اعضای هیات علمی به طور متوسط در هفته $7/8 \pm 7/2$ ساعت از رایانه و $6/4 \pm 5/9$ ساعت از اینترنت استفاده می‌کردند (بهادرانی، ۱۳۸۱).

بر اساس یافته‌های مطالعه بشیری (۱۳۸۵) در مورد نیازهای اطلاعاتی اعضای هیات علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، مهمترین منابع اطلاعاتی مورد نیاز محققان، مجلات تخصصی با ۹۳/۵ درصد، اینترنت ۹۳/۱ درصد و کتاب با ۶۷/۷ درصد تشکیل می‌دهند. درباره موارد استفاده از اطلاعات توسط اعضای هیات علمی، مطالعه و پژوهش با ۹۷/۳ درصد، انجام پروژه‌های تحقیقاتی با ۸۲/۸ درصد و روز آمد سازی اطلاعات تخصصی با ۶۶/۸ درصد بیشترین فراوانی را نشان می‌دهند. از میان انواع منابع اطلاعاتی مورد استفاده، ۳۵/۳ درصد از اعضای هیات علمی بیشتر از اطلاعات متن کامل، ۲۸/۹ درصد از چکیده مقالات و ۲۱/۲ درصد از اطلاعات آماری استفاده می‌کنند.

رفتارهای اطلاع‌یابی متخصصان علوم اجتماعی دانشگاه وست ایندیز در سنت اگوستین ترینیداد و توباگو^۱ توسط فرانسیس^۲ (۲۰۰۵) نیز نشان داد که مجلات تخصصی منبع اصلی برای اجرای پژوهش، و کتاب مهم ترین منبع برای استفاده در تدریس است. در جامعه مورد پژوهش دسترسی و استفاده از منابع الکترونیکی بیش از منابع چاپی بود و عدم امکان دسترسی به متن کامل کلیه مقالات مهم ترین مشکل در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز متخصصان علوم اجتماعی در دانشگاه مذکور ذکر گردید.

تنوپیر و دیگران^۳ (۲۰۰۵) با بررسی بیش از ۲۰۰ پژوهش انجام شده در زمینه رفتار کاربران در استفاده از مجموعه‌های الکترونیکی کتابخانه‌ها، به این نتیجه رسیدند که هر چند منابع چاپی هنوز از منابع مورد استفاده برای پژوهش به ویژه در علوم انسانی است، اعضای هیات علمی و دانشجویان به استفاده از منابع الکترونیکی تمایل دارند. ترجیح اکثر کاربران مجلات الکترونیکی استفاده از نسخه پرینت شده مقالاتی است که آن‌ها را مربوط تشخیص می‌دهند و به همین دلیل فرمت PDF که برای پرینت مناسب تر است ترجیح داده می‌شود. در مطالعه کتاب هنوز فرمت چاپی مورد ترجیح است. دانشجویان و دانش آموزان دبیرستانی از اینترنت بیش از کتابخانه برای پژوهش استفاده می‌کنند.

یافته‌های پژوهشی که جبر^۴ (۲۰۰۸) در مورد استفاده از خدمات Alert در جهت رفع نیازهای جاری پژوهشگران در دانشگاه سلطان قابوس در عمان انجام داد، حاکی از این بود که ۵۰ درصد کاربران متکی به مجلات الکترونیک مورد اشتراک دانشگاه هستند و تنها ۱۹ درصد از پژوهشگران اشتراک شخصی به مجلات الکترونیکی زمینه علمی خود دارند. افرادی که هنوز از خدمات نشریات الکترونیکی به

1- The University of the West Indies at ST. Augustine, Trinidad and Tobago

2- Francis

3- Tenopir et al.

4- Jabr

ویژه خدمات Alert استفاده نمی‌کنند و با استفاده از موتورهای کاوش عمومی مانند گوگل و یاهو به جستجوی علمی می‌پردازند، در غالب موارد با بازبایی انبوهی از نتایج نامرتبط و ناخواسته روبرو می‌شوند. در این پژوهش اهدافی که کتابخانه‌ها و تهیه‌کنندگان پایگاه‌های اطلاعاتی در نظر دارند با استفاده از خدمات Alert به آن دست یابند به شرح زیر عنوان گردید: (۱) هدایت کاربران به سمت تکنیک‌های مدرن دستیابی مستمر به اطلاعات از طریق اینترنت و اینترانت؛ (۲) امکان عرضه تولیدات الکترونیکی به طور مستقیم به کاربران از طریق پست الکترونیک؛ (۳) ابزاری برای دستیابی مستقیم به اطلاعات توسط کاربران از طریق پست الکترونیک؛ (۴) آگاهی‌رسانی در زمینه تولیدات جدید با استفاده از سرویس‌های رایگان موقتی به صورت آزمایشی؛ (۵) برپایی یک اینترانت ویژه برای سهولت انتقال و تقسیم دانش در میان اعضای تیم داخل و خارج سازمان به منظور کسب نتایج بهتر.

روش شناسی پژوهش

در این پژوهش از روش پیمایشی توصیفی استفاده شده است. جامعه پژوهش شامل اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی است که از مجلات الکترونیکی، پایگاه‌های اطلاعاتی و خدمات Alert رایج شده از طریق وب سایت کتابخانه دانشگاه استفاده می‌کنند. با توجه به این که استفاده عملی اعضای هیات علمی از این خدمات، معیار لازم برای قرار گرفتن آن‌ها در نمونه مورد پژوهش بود، در هنگام توزیع پرسشنامه‌ها در بین اعضای نمونه انتخابی، از آن‌ها خواسته شده است که در صورت استفاده عملی از این خدمات (به ویژه خدمات Alert) به پرسشنامه پاسخ بدهند. به این ترتیب از میان افراد انتخاب شده برای نمونه پژوهش، در نهایت کسانی که پرسشنامه پاسخ داده‌اند که بنا به اظهار خود علاوه بر مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی، از خدمات Alert نیز عملاً استفاده می‌کنند. به این ترتیب ۱۲۰ نفر از اعضای هیات علمی دانشکده‌های پزشکی، دندانپزشکی، بهداشت، پیراپزشکی، داروسازی و پرستاری که بنا به اظهار خود از خدمات Alert استفاده می‌کنند با نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است. جهت تأیید اعتبار صوری و محتوایی پرسشنامه از نظرات متخصصان خدمات اطلاع‌رسانی استفاده شده است. پایایی پرسشنامه نیز با اجرای یک مطالعه مقدماتی با آلفای کرونباخ ۰/۷۳ مورد تأیید قرار گرفت. از مجموع پرسشنامه‌های توزیع شده ۹۲ پرسشنامه گردآوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نرخ پاسخگویی ۷۷٪ است.

مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی رایج شده در دانشگاه که دارای امکانات آرایه خدمات Alert هستند به شرح زیر می‌باشد: Science Direct, EBSCO, Scopus, Emerald, Oxford Journals, ISI web of science, PubMed.

یافته‌های پژوهش

جداول ۱ الی ۷ به پرسش اساسی ۱ مبنی بر این که "نحوه دسترسی و استفاده اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی از مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی چگونه است؟" پاسخ می‌دهند.

جدول ۱- توزیع فراوانی اعضای هیات علمی بر حسب اولین گام دسترسی به مقالات مجلات تخصصی و پایگاه‌های اطلاعاتی

درصد	فراوانی	اولین گام دسترسی به مقالات مجلات تخصصی و پایگاه‌های اطلاعاتی
۳۰/۴	۲۸	از طریق موتورهای کاوش (مانند: Google-Yahoo)
۴/۳	۴	از طریق وب سایت مجلات تخصصی
۵۲/۲	۴۸	از طریق پایگاه اطلاعاتی PubMed
۱۳	۱۲	از طریق سایر پایگاهها: Science Direct, EBSCO, Scopus, Emerald, Oxford Journals, ISI web of science
۰	۰	از طریق منابع موجود در بخش مرجع کتابخانه

جدول ۱ نشان می‌دهد که ۵۲/۲٪ از جامعه مورد مطالعه جستجو و دسترسی به مقالات را از پایگاه اطلاعاتی PubMed آغاز می‌کنند و هیچ یک از آنها منابع موجود در بخش مرجع کتابخانه را به عنوان اولین گزینه در یافتن مقالات تخصصی انتخاب نکرده‌اند.

جدول ۲- توزیع فراوانی اعضاء هیأت علمی بر حسب دلایل استفاده از ابزار کاوش مورد نظر

درصد	فراوانی	دلایل استفاده از روشی که در مرحله قبل برای جستجو و دسترسی به مقالات انتخاب شد
۴۱/۳	۳۸	سریع است
۴۶/۷	۴۳	روشی جامع و کامل است
۱۰/۹	۱۰	تجاری نیست
۷۶/۱	۷۰	با آن آشنا هستم
۳۸	۳۵	استفاده از آن آسان می‌باشد
۵۱/۱	۴۷	نتایج حاصل، قابل اعتماد است
۶/۵	۶	راههای متنوعی برای جستجو دارد
۶/۵	۴	سایر دلایل

داده‌های جدول ۲ حاکی از این است که بیشترین درصد جامعه مورد مطالعه یعنی ۷۶/۱٪ از افراد در رابطه با علت انتخاب ابزار مورد استفاده در جستجوی مقالات گزینه "با آن آشنا هستم" و ۵۱/۱٪ گزینه "نتایج قابل اعتماد است" را انتخاب کرده‌اند. دلیلی که کمتر بر آن تاکید شده است "تنوع راه‌های جستجو" می‌باشد

جدول ۳- توزیع فراوانی اعضاء هیأت علمی بر حسب اطلاعات مورد نیاز آن‌ها در نمایش مقالات مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی

درصد	فراوانی	اطلاعات مورد نیاز در نمایش مقالات
۸۸	۸۱	عنوان
۶۲	۵۷	نویسنده
۴۷/۸	۴۴	نام مجله
۶۹/۶	۶۴	تاریخ نشر
۱۷/۴	۱۶	شماره صفحه
۱۰/۹	۱۰	شماره استاندارد بین‌المللی مجله ISSN
۱۹/۶	۱۸	تاریخ استناد
۸۹/۱	۸۲	چکیده
۳۵/۹	۳۳	صفحه اول متن کامل مقاله
۹/۸	۹	جملاتی در مقاله که مطابق با کلیدواژه‌های مورد جستجوی شماست
۲۶/۱	۲۴	اینکه امکان دسترسی به متن کامل مقاله وجود دارد یا نه
۲۷/۲	۲۵	اینکه فایل‌های پیوست مقاله (مانند یادداشت‌های آزمایشگاهی و غیره) به صورت آنلاین در دسترس می‌باشد یا خیر

با توجه به داده‌های جدول ۳، بیشترین درصد اعضای هیأت علمی اولین اولویت‌ها را در نمایش اطلاعات مقالات، مشاهده عنوان و سپس چکیده اعلام نمودند.

جدول ۴- توزیع فراوانی اعضاء هیأت علمی بر حسب فرمت مورد ترجیح در مشاهده مقالات و تصاویر بر روی مانیتور

تصاویر		مقالات		فرمت مورد ترجیح اعضاء هیأت علمی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳۳/۷	۳۱	۴/۳	۴	HTML
۶۳	۵۸	۹۰/۲	۸۳	PDF
۱/۱	۱	۵/۴	۵	بجای مشاهده بر روی صفحه مانیتور از پرینت استفاده می‌کنم
۲/۲	۲	۰	۰	دسترسی به متن کامل به صورت آنلاین ندارم

جدول ۴ نشان می‌دهد که ۹۰/۲٪ از اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی برای مطالعه متن کامل مقاله روی صفحه مانیتور فرمت PDF را ترجیح می‌دهند. قابل ذکر است که ۶۳٪ از این جامعه برای مشاهده تصاویر روی صفحه مانیتور فرمت PDF را انتخاب نموده و ۳۳/۷٪ فرمت HTML را ترجیح داده‌اند.

جدول ۵- توزیع فراوانی اعضای هیات علمی بر حسب بررسی تعداد صفحات نتایج بازبایی

تعداد صفحات نتایج بازبایی	فراوانی	درصد
فقط صفحه اول	۱۷	۱۸/۵
۳-۲	۴۳	۴۶/۷
۵-۴	۲۳	۲۵
۹-۶	۰	۰
۱۰ یا بیشتر	۹	۹/۸

داده‌های جدول ۵ حاکی از آن است که ۴۶/۷٪ از افراد جامعه مورد مطالعه به طور متوسط ۳-۲ صفحه از نتایج بازبایی را بررسی و مرور می‌کنند.

جدول ۶- توزیع فراوانی اعضای هیات علمی بر حسب فیلدهای مورد کاوش در صورت آگاهی از اطلاعات کتابشناختی مقاله

فیلدهای مورد کاوش	فراوانی	درصد
نویسنده	۱۸	۱۹/۶
عنوان	۶۹	۷۵
عنوان مجله	۳	۳/۳
شماره جلد/ دوره/ صفحه	۲	۲/۲

جدول ۷- توزیع فراوانی اعضای هیات علمی بر حسب فیلدهای مورد کاوش در صورت جستجوی مقالات با موضوع معین

فیلدهای مورد کاوش در جستجوی موضوعی	فراوانی	درصد
سرعنوان‌های موضوعی (MeSH)	۹	۹/۸
کلیدواژه‌ها	۴۷	۵۱/۱
عنوان	۳۰	۳۲/۶
چکیده	۴	۴/۳
متن کامل	۰	۰
نویسنده	۲	۲/۲

چنان که در جداول ۶ و ۷ مشاهده می‌شود ۷۵ درصد اعضای هیات علمی در صورت در اختیار داشتن اطلاعات کتابشناختی یک مقاله، با استفاده از "عنوان" به جستجو می‌پردازند. همچنین ۵۱/۱ درصد از افراد هنگام جستجوی مقالات با یک موضوع خاص جستجو را از طریق "کلیدواژه‌ها" آغاز می‌کنند.

چنان که پیشتر اشاره شد، همگام با ظهور مجلات الکترونیکی، از امکانات و ابزارهای جدیدی به منظور تسهیل و تسریع دسترسی کاربران به جدیدترین منابع علمی استفاده می‌شود که از جمله آنها میتوان به خدمات Alert اشاره کرد. جداول ۸ الی ۱۰ به پرسش اساسی ۲ مبنی بر این که "دلایل و نحوه استفاده اعضاء هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی از خدمات Alert کدام است؟" پاسخ می‌دهند.

جدول ۸- توزیع فراوانی اعضای هیأت علمی بر حسب دلایل استفاده از خدمات آرت

درصد	فراوانی	دلایل استفاده از خدمات آرت
۸۵/۷	۷۲	اطلاع از مقالات چاپ شده در زمینه علمی مورد نظر
۲۶/۲	۲۲	اطلاع از مقالات چاپ شده در سایر زمینه‌های علمی
۶۷/۳	۵۷	به روز نگه داشتن خود در رابطه با روند علم و یا پیشرفت‌های پزشکی
۵۹/۵	۵۰	دسترسی و مرور مجلاتی که در کتابخانه دانشگاه من موجود نیست
۴۶/۴	۳۹	مرور تعداد زیادی مجله که در شرایط عادی وقت و فرصت برای مرور آن‌ها نخواهم داشت
۴۱/۷	۳۵	ذخیره سازی یا پرینت اطلاعات دریافتی، به منظور استفاده و مراجعه بعدی
۲۷/۴	۲۳	ذخیره سازی یا پرینت اطلاعات دریافتی از طریق Alert، به منظور استفاده در فهرست منابع
۴۷/۶	۴۰	کاهش مراجعه به کتابخانه
۶۳/۱	۵۳	آگاهی از دانش جدید تولید شده در پژوهش‌ها که از این طریق اطلاع رسانی می‌شود
۶۷/۹	۵۷	آگاهی به موقع از انتشارات تخصصی
۲۵	۲۱	یافتن مقالاتی که بتوان به صورت گروهی آن‌ها را مرور کرد (مثلا در یک ژورنال کلوب).

با توجه به داده‌های جدول ۸ مهم‌ترین دلایل کاربران خدمات Alert، اطلاع از مقالات چاپ شده در زمینه علمی مورد نظر، و آگاهی به موقع از انتشارات تخصصی بوده است.

جدول ۹- توزیع فراوانی اعضای هیأت علمی بر حسب نحوه دسترسی به متن کامل مقالات دریافت شده در خدمات آرت

درصد	فراوانی	نحوه دسترسی به متن کامل مقالاتی که در مورد آنها آرت دریافت می‌شود
۱۰/۹	۱۰	خودم شخصا مشترک این مجلات هستم
۶۴/۱	۵۹	دانشگاه مشترک این مجلات است.
۷/۶	۷	به مقالاتی که در مورد آن‌ها به ایمیل من Alert فرستاده می‌شود، هیچگونه دسترسی ندارم.
۲/۲	۲	نمی‌دانم چگونه به متن کامل مقالات دسترسی پیدا کنم
۱۵/۲	۱۴	بی پاسخ

جدول ۹ نشان می‌دهد که نحوه دسترسی ۶۴/۱ درصد جامعه مورد مطالعه به مجلاتی که در مورد آنها Alert دریافت می‌کنند از طریق اشتراک مجلات از سوی دانشگاه است.

جدول ۱۰- توزیع فراوانی اعضای هیأت علمی بر حسب عملکرد آن‌ها پس از دریافت آرت.

درصد	فراوانی	اولین اقدام پژوهشگر پس از دریافت ایمیل آرت
۸۰/۴	۷۴	مطالعه چکیده مقاله در مجله الکترونیکی (از طریق مانیتور کامپیوتر و یا پرینت آن)
۰	۰	مطالعه متن کامل مقاله در مجله الکترونیکی (از طریق مانیتور کامپیوتر و یا پرینت آن)
۰	۰	کپی و یا امانت فرمت چاپی مقاله مجله ای که در کتابخانه موجود است.
۰	۰	درخواست کپی مقاله از طریق خدمات امانت بین کتابخانه ای
۴/۳	۴	من معمولا چکیده یا متن کامل مقالاتی را که در Alert خود مشاهده می‌کنم، مطالعه نمی‌کنم.
۱۵/۲	۱۴	بی پاسخ

بر اساس داده‌های جدول ۱۰ اولین اقدام بیشترین درصد (۸۰/۴) اعضای هیأت علمی پس از دریافت ایمیل Alert، مطالعه چکیده مقاله در مجله الکترونیکی می‌باشد.

جدول ۱۱ و ۱۲ به سومین پرسش اساسی پژوهش مبنی بر این که "مشکلات احتمالی پژوهشگران دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در استفاده از موتورهای کاوش، مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی چیست؟" پاسخ می‌دهد.

جدول ۱۱- توزیع فراوانی اعضای هیأت علمی بر حسب مشکلات استفاده از موتورهای جستجو

مشکلات استفاده از موتورهای جستجو		بیشتر اوقات		گاهی اوقات		هرگز		بی پاسخ	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
تعدد نتایج بازیابی		۲۷	۲۹/۳	۵۹	۶۴/۱	۲	۲/۱	۴	۴/۳۴
رج کردن نامناسب نتایج جستجو بر اساس ربط به معیارهای جستجو		۹	۹/۸	۶۵	۷۰/۶	۱۴	۱۵/۲	۴	۴/۳۴
کلیدواژه‌ها بیانگر محتوای مقالات نیستند		۱۵	۱۶/۳	۷۱	۷۷/۱	۲	۲/۱	۴	۴/۳۴
عنوان مقالات بیانگر محتوای مقاله به صورت کامل نیستند		۴	۴/۳	۷۱	۷۷/۱	۱۱	۱۱/۹	۴	۴/۳۴
بازیابی مقالاتی که مد نظر شما نیست		۱۳	۱۴/۱	۶۹	۷۵	۴	۱۵/۲	۶	۶/۵۲
مقالات دارای چکیده نیستند		۶	۶/۵	۵۱	۵۵/۴	۳۱	۳۳/۷	۴	۴/۳۴
متن کامل مقالات بدون پرداخت هزینه قابل دسترس نیست		۴	۴/۳	۴۰	۴۳/۴	۱۲	۱۳	۰	۰
هنگام ادامه جستجوی نتایج، دچار سردرگمی می‌شوم		۰	۰	۴۵	۴۸/۹	۴۱	۴۴/۵	۶	۶/۵۲

جدول ۱۱ نشان می‌دهد که مشکلات "تعدد نتایج بازیابی" و اینکه "کلیدواژه‌ها بیانگر محتوای مقالات نیستند"، هر یک با ۹۳/۴ درصد مجموعاً در بیشتر اوقات و گاهی اوقات از سوی اعضای هیأت علمی به عنوان مهم ترین مشکلات استفاده از موتورهای جستجو عنوان شده اند.

جدول ۱۲- توزیع فراوانی اعضای هیأت علمی بر حسب مشکلات استفاده از مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی

مشکلات در استفاده از مجلات الکترونیکی		بیشتر اوقات		گاهی اوقات		هرگز		بی پاسخ	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
سرعت پایین دانلود مقالات PDF		۱۸	۱۹/۵	۴۳	۴۶/۷	۳۱	۳۳/۶	۰	۰
تصاویر مقالات با فرمت PD کوچک بوده و واضح نیست		۱۵	۱۶/۳	۴۵	۴۸/۹	۳۲	۳۴/۸	۰	۰
سرعت دانلود در تصاویر صفحات HTML پایین است		۲۳	۲۵	۳۴	۳۶/۹	۳۱	۳۳/۷	۴	۴/۲
تصاویر PDF سیاه و سفید است و رنگی نمی باشد		۱۷	۱۸/۴	۴۰	۴۳/۴	۳۳	۳۵/۸	۲	۲/۱
مجلات الکترونیکی که لینک به مقالات استناد شده ندارند		۳۸	۴۱/۳	۲۰	۲۱/۷	۲۸	۳۰/۴	۶	۴/۴
مجلات الکترونیکی که دسترسی به شماره‌های قبلی ندارند		۲۸	۳۰/۴	۲۷	۲۹/۳	۳۰	۳۲/۶	۷	۷/۵

چنان که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود، مشکل ۴۱/۳ درصد از جامعه پژوهش در بیشتر اوقات، نبود پیوند به متن کامل مقالات است. سایر مشکلات پاسخگویان در استفاده از مجلات الکترونیکی به ترتیب اولویت مربوط به کوچک بودن و عدم وضوح تصاویر در مقالات PDF (۴۸/۹٪)، سرعت پایین دانلود مقالات PDF (۴۶/۷٪) و رنگی نبودن تصاویر PDF (۴۳/۴٪) بوده است.

بحث و نتیجه گیری

اینترنت جایگاه خود را به عنوان شاهره اصلی اطلاعات و ارتباطات و مهم ترین رسانه جهانی به تثبیت رسانده است. بسیاری از خدمات کتابخانه‌ها نیز پا به دنیای اینترنت گذاشته اند تا بتوانند با سرعت و دقت، اطلاعات مورد نیاز پژوهشگران را در اختیار آنها قرار دهند. به واسطه همین امر بسیاری از تهیه کنندگان و فروشندگان پایگاه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی به منظور جذب مخاطبان خود، همواره به دنبال ایجاد راه کارهای تازه ای جهت ارائه خدمات خود هستند. پایگاه‌های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی

ابزارهایی پر ارزش در نشر الکترونیکی اطلاعات به شمار می‌روند. رویکردهای تازه در نشر الکترونیکی اطلاعات از رشد بسیار سریعی برخوردار است و رشد پرشتاب فناوری اطلاعات، ابزارهای جدید اشاعه اطلاعات را در راستای رفع نواقص ابزارهای پیشین و جلب رضایت بیشتر کاربران در معرض استفاده قرار می‌دهد. Alert رویکردی نو در اشاعه‌گزینشی اطلاعات و آگاهی‌رسانی جاری است که بسیاری از پایگاه‌های اطلاعاتی مجلات الکترونیکی و سیستم‌های کتابخانه‌ای آن را ارائه می‌دهند و این امر حاصل همکاری بین خدمات اینترنتی یعنی پست الکترونیک و منابع اینترنتی است. با توجه به اهمیت استفاده پژوهشگران حوزه پزشکی از این امکانات، پژوهش حاضر در بررسی چگونگی استفاده اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی از پایگاه‌های اطلاعاتی و خدمات Alert نتایج به شرح زیر حاصل نمود.

یافته‌ها حاکی از این بود که بیش از نیمی (۵۲/۲٪) از اعضای هیات علمی، جستجوی مقالات را از پایگاه اطلاعاتی PubMed آغاز می‌کنند و علت آن را آشنا بودن با پایگاه اطلاعاتی و اعتماد به نتایج حاصل ابراز نموده‌اند. این یافته‌ها با نتایج مطالعه دو گروت و دورش (۲۰۰۳) همخوانی دارد که در آن پژوهش نیز استفاده مرتب درصد بالایی از اعضای هیات علمی و دانشجویان پزشکی دانشگاه ایلینوی از پایگاه مدلاین گزارش شده است.

بررسی‌ها نشان داد که ۴۶/۷ درصد جامعه مورد مطالعه به طور متوسط ۲-۳ صفحه از نتایج بازیابی را مرور و بررسی می‌کنند. این یافته‌ها مؤید یافته‌های برخی پژوهش‌های دیگر است که در آن‌ها نیز نتایج مشابهی به دست آمده است. از جمله پژوهش‌هایی که نشان داده‌اند کاربران وب و پایگاه‌های اطلاعاتی کمتر از ۳ صفحه از نتایج را مرور می‌کنند، می‌توان به پژوهش‌های سیلورمن و دیگران (۱۹۹۵)، جانسن و اسپینک (۲۰۰۵) و اسپینک و دیگران (۲۰۰۲) اشاره نمود.

بر اساس سایر یافته‌ها مشخص شد که اعضای هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی به ترتیب عنوان، با ۷۵ درصد و نویسنده مقاله را با ۱۹/۶ درصد در بین اطلاعات کتابشناختی برای پیدا کردن یک مقاله ترجیح داده‌اند. در این مطالعه همچنین مشخص شد که تقریباً نیمی از جامعه مورد مطالعه هنگام جستجوی مقالات با یک موضوع خاص از کلیدواژه‌ها در راهبرد کاوش خود استفاده می‌کنند. حدود یک سوم جامعه مورد مطالعه در جستجوهای علمی خود از موتورهای کاوش عمومی مانند Yahoo و Google استفاده می‌کنند که در این موارد تعدد نتایج بازیابی و نتایج نامرتب و موجبات نارضایتی پژوهشگران را فراهم نموده است. پژوهش جبر (۲۰۰۸) نیز دقیقاً مؤید همین نکته است که عدم استفاده از خدمات نشریات الکترونیکی به ویژه خدمات Alert و اتکا به موتورهای کاوش عمومی مانند گوگل و یاهو در جستجوی اطلاعات علمی، در غالب موارد پژوهشگران را با بازیابی انبوهی از نتایج نامرتب و ناخواسته روبرو می‌کند که این نیز موجب نارضایتی خواهد بود.

سایر یافته‌ها نشان داد که پنج گزینه اول برای نمایش اطلاعات در ارتباط با هر مقاله که مورد جستجو قرار می‌گیرد، به ترتیب چکیده، عنوان، تاریخ نشر، نویسنده و نام مجله است. چکیده معرف گویا و نسبتاً کاملی از هر مقاله بوده، در بسیاری از موارد می‌توان به آن اعتماد کرد، در حالی که عنوان مقالات همیشه گویای محتوای آن‌ها نیستند. تاریخ نشر نیز به جهت اهمیت روزآمد بودن اطلاعات در علوم پزشکی پس از آن که محتوا مورد تایید قرار بگیرد حائز اهمیت است. نویسنده و نام مجله نیز در اعتبار یک مقاله موثر می‌باشند، اغلب متخصصین موضوعی، پژوهشگران و مجلات شاخص در حوزه علمی خود را به خوبی می‌شناسند.

یافته‌ها در رابطه با استفاده از Alert نشان داد که ۸۵/۷ درصد از اعضا هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی دلیل استفاده از خدمات Alert را امکان اطلاع از مقالات چاپ شده در زمینه علمی مورد نظر دانسته‌اند و اولین اقدام ۸۰/۴ درصد آن‌ها بعد از دریافت ایمیل Alert مطالعه چکیده مقاله در مجله الکترونیکی است. همچنین یافته‌ها نشان داد که ۶۴/۱ درصد اعضای هیات علمی از طریق دانشگاه مشترک مجلاتی می‌باشند که این خدمات را ارائه می‌نمایند. این بخش از یافته‌ها با نتایج پژوهش جبر (۲۰۰۸) همخوانی دارد که بر اساس نتایج آن پژوهش نیز ۵۰ درصد کاربران متکی به مجلات الکترونیکی مورد اشتراک دانشگاه بودند.

از جمله یافته‌های مهم پژوهش این است که در بررسی مشکلات پژوهشگران در هنگام استفاده از موتورهای کاوش مشخص شد که از دیدگاه اعضای هیات علمی، تعدد نتایج بازیابی و این که کلیدواژه‌ها بیانگر محتوای مقالات نیستند، مهم‌ترین مشکلات محسوب می‌شوند. علاوه بر آن، نزدیک به نیمی از جامعه پژوهش (۴۱/۳٪) اظهار داشتند که عمده‌ترین مشکلی که هنگام استفاده از مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی با آن مواجه می‌شوند نبود پیوند در مجلات الکترونیکی به متن کامل مقالات استناد شده است. نتایج حاصل از این قسمت با نتایج پژوهش تمجید و رضایی شریف‌آبادی (۱۳۸۹) از آن جهت همخوانی دارد که

یافته‌های آن پژوهش نیز نشان داد که قابلیت ردیابی اطلاعات نقش تعیین کننده‌ای در انتخاب نوع فرایند جستجو دارد. پژوهش فرانسویس (۲۰۰۵) نیز چنان که پیشتر اشاره شد عدم امکان دسترسی به متن کامل برخی مقالات را به عنوان مشکل اصلی پژوهشگران در استفاده از مجلات الکترونیکی، عنوان کرده بود.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود با توجه به اهمیت نقش اعضای هیات علمی حوزه پزشکی در تربیت دانشجویان و امر طبابت، برنامه‌های موثری در راستای آموزش مهارت‌های اطلاع‌یابی، از جمله معرفی و شناخت پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی، اخذ کردن نتایج پژوهش، پی‌گیری استنادها و... آموزش داده شود. با توجه به این که تنها ۱۳ درصد اعضای هیأت علمی از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبری مانند Science Direct، EBSCO، Scopus، Emerald، Oxford Journals، ISI web of science به عنوان نقطه شروع جستجوی اطلاعات استفاده می‌کنند، و ۷۰ درصد کاربران دلیل انتخاب پایگاه یا موتور کاوش مورد جستجوی خود را آشنایی با آن ذکر کرده اند، به نظر می‌رسد دلیل عمده استفاده کمتر کاربران از پایگاه‌های یادشده عدم آشنایی با آن پایگاه‌ها یا عدم تسلط بر شیوه‌های کاوش در این پایگاه‌های اطلاعاتی باشد. از همین رو به منظور بهره‌وری هر چه بیشتر پایگاه‌های اطلاعاتی مورد اشتراک دانشگاه که هزینه‌های هنگفتی صرف اشتراک آن‌ها می‌شود، پیاده‌سازی برنامه‌هایی در جهت معرفی امکانات این پایگاه‌ها ضرورت دارد. همچنین با توجه به کارآمدی خدمات Alert در دستیابی به اطلاعات علمی روزآمد، لازم است در جهت معرفی این گونه امکانات جدید نیز اقداماتی مانند تهیه دفترچه‌های آموزشی و توزیع آن‌ها در بین گروه‌های آموزشی از سوی کتابخانه مرکزی دانشگاه انجام بگیرد.

منابع

- بشیری، جواد (۱۳۸۶). بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیات علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، پژوهش و سازندگی در زراعت و باغبانی، شماره ۷۵، ۵۸-۵۰
- بهادرانی، مهناز و نیکویمانی (۱۳۸۱). بررسی دانش، نگرش و عملکرد اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پیرامون کاربرد رایانه و شبکه اینترنت، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، شماره ۵
- تمجید، سمیه و سعید رضایی شریف آبادی (۱۳۸۹). بررسی استفاده بهینه از فناوری اطلاعات توسط رزیدنت‌ها در دانشگاه علوم پزشکی ایران، مدیریت سلامت، دوره ۱۳، شماره ۴۰
- جعفریگلو، موسی (۱۳۸۰). اطلاع‌رسانی گزینشی رویکرد هزاره سوم، فصلنامه اطلاع‌رسانی، دوره ۱۷، شماره ۳ و ۴
- سلاجقه، مزده (۱۳۸۹). بررسی میزان رضایت از مراکز اطلاع‌رسانی، مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی، و رابطه آنها با سن، جنس، و رتبه علمی اعضای هیات علمی، علوم و فناوری اطلاعات، دوره ۲۵، شماره ۳
- Bae, C.W. and Hahm, C.K. (2010). An Understanding of New Concepts and Publication Ethics in the Use of Online Medical Journals and their Database Web Sites, *Journal of the Korean Medical Association*, 53 (8): 685-694.
- Belkin, N.J. and W.B. Croft (1992), Information filtering and information retrieval: two sides of the same coin?, *Communication of the ACM*, 35 (12): 29-38.
- De -Groote, Sandra L. and Josephine L. Dorsch. (2001). Online journals: impact on print journal usage. *Bull Med Libr Assoc*, 89(4): 372-378.
- De -Groote, Sandra L. and Josephine L. Dorsch. (2003). Measuring use patterns of online journals and databases. *Journal of the Medical Library Association*, 91(2) :231-240.
- Francis H. 2005, The information seeking behavior of social science faculty, the University of the West Indies. St. Augustine. 31(1): 67-72.
- Jabr, N.H. (2008). Alert services as an approach to satisfy researchers` current awareness needs; the case of Sultan Qaboos University, *The Electronic Library*, 26 (6): 882-95.
- Jansen, B. J. and Spink, A. (2005). "An analysis of Web searching by European AlltheWeb.com users", *Information Processing and Management*, 41: 361-381. (Accessed 14 Feb., 2011).
- Koing, M.E.D. (2000), Information services and productivity: a backgrounder, in Kanti Srikantaiah, T. (Ed.), *Knowledge Management for the Information Professional*, ASIS Monograph Series, Information Today, Medford, NJ.
- Penn State Libraries (2007), What is an Alert service?, *Social Library*, Penn State Libraries, available at: www.Libraries.psu.edu/socialsciences/alertwhat.htm

- Queensland University of Technology (2007), Alert services, available at: www.library.qut.edu.au/databases/autotoc.jsp
- Silverstein, C., Henzinger, M., Marais, H. and Moricz, M. (1999), "Analysis of a very large web search engine query log", *ACM SIGIR Forum*, available at: www.acm.org/sigir/forum/F99/Silverstein.pdf. (Accessed 14 Feb., 2011).
- Spink, A., Ozmutlu, S., Ozmutlu, H.C. and Jansen, B.J. (2002), "US versus European web searching trends", *SIGIR Forum*, 36 (2): 32-38. available at: www.acm.org/sigir/forum/F2002/spink.pdf. (Accessed 14 Feb., 2011).
- Stanford E-Journal User Survey (2007), available at : <http://ejust.stanford.edu/usersurvey2-linked.htm>. (Accessed Feb. 18, 2009).
- Tenopir, Carol. 2003. Use and Users of Electronic Library Resources: An Overview and Analysis of Recent Research Studies. *Washington, DC: Council on Library and Information Resources*. <http://www.clir.org/pubs/reports/pub120/pub120.pdf>. (Accessed Feb. 18, 2009).
- Young, H. (1983). *The ALA Glossary of library and information Science*, American Library Association, Chicago, IL.

Archive of SID